

Обраћање високог представника Валентина Инца на “The Model United Nations” конференцији

Вриједи изговорена ријеч.

United World College
Мостар
28. март 2014.

Коначни ауторитет у демократији

Даме и господо,

Захваљујем тиму “Model United Nations у Мостару” што ме је позвао да се обратим овом скупу. Надам се да ће данашња дискусија резултирати конкретним закључцима. Ако ми дозволите, дао бих један савјет, а то је да је конференција успјешна онолико колико су конкретни закључци које донесе.

И када усвојите закључке, морате осигурати да с њима буду упознати они који кроје политику и јавност.

Тако се дешавају промјене!

Међународна координација

Дозволите ми да почнем тако што ћу рећи неколико ријечи о томе како Уједињене нације и међународна заједница пружају помоћ тамо гдје је она потребна, укључујући Босну и Херцеговину.

Моје именовање на функцију високог представника је извршио Управни одбор Савјета за имплементацију мира, а потврдио га је Савјет безбједности УН-а. Два пута годишње подносим извјештај

Савјету безбједности о ситуацији у Босни и Херцеговини, наглашавајући могућности и опасности.

Савјет за имплементацију мира броји 55 влада земаља чланица и организација, а Савјет безбједности, као што вам је познато, има пет сталних чланица и десет несталних чланица. Сами бројеви показују који је први изазов за међународни ангажман – координација.

У основи, једно од достигнућа УН-а – и једно од достигнућа међународне заједнице у цјелини у Босни и Херцеговини – успостављање је капацитета за координисане активности. Постоје напетости, постоје бесконачне расправе, али чињеница је да су људи из различитих култура, различитих политичких система, који говоре другачијим језиком и са веома различитим степеном ресурса, били у стању да се окупе и имплементирају кохерентне политике, генерално с извјесним успјехом.

Улога ОНР-а, одређена Дејтонским мировним споразумом, рјешавање је овог основног изазова будући да је, између осталог, мандат високог представника да “координише активности организација и агенција ангажованих у имплементацији цивилних аспеката Мировног споразума”.

Кад се хоће, све се може

Дејтонским мировним споразумом завршен је рат који је трајао дуже од три године. Грађани Босне и Херцеговине – укључујући и оне који су рођени након 1995. – још увијек живе у сјени тог рата и приоритет мора бити осигурање да наслеђе неповјерења и мржње не затрује будуће генерације.

Дејтон је ставио тачку на рат. Године 1995. огромна већина грађана била је захвална за то. Критике Дејтона увијек треба стављати у шири контекст. Тај споразум обезбјеђује мир скоро двије декаде.

Дејтон је Босни и Херцеговини дао изузетно компликовану политичку и административну структуру, чији је циљ да се

осигура подјела власти међу конститутивним народима.

А током година та структура је показала да се све може кад се хоће.

Када је постојала воља да дејтонски устав функционише, он је функционисао, углавном.

У првих неколико година 21. вијека, услед ефикасних економских и политичких реформи, економија Босне и Херцеговине имала је најбржи раст у југоисточној Европи. Промишљена политика донијела је опипљиве резултате – више радних мјеста, виши животни стандард.

Такав напредак био је могућ јер су политички лидери проширили хоризонте мимо пуке приче о интересима конститутивних народа. Сусједне земље почеле су одбацивати застарјели начин размишљања и прихватати евро-атлантску будућност. Када су босанскохерцеговачки лидери почели да прате тај тренд, међународна заједница их је подржала с ентузијазмом.

Међутим, након што је направила два корака напријед, направљен је корак уназад. Поново се јавила политика из прошлости, а напредак је стављен на чекање.

Научили смо – и та лекција је била болна – да, иако дејтонски систем функционише сасвим добро када се примјењује конструктивно и у сарадњи, он функционише јако лоше када се примјењује деструктивно и уз конфронтације.

А када систем функционише лоше, људи трпе посљедице.

И тако смо у посљедњих неколико година били свједоци пада нових прилика за запослење као и пораста сиромаштва, те пада страних инвестиција и пораста броја младих који желе да емигрирају.

У обје ове фазе – и у фази позитивног раста и у фази депримирајућег пада – на снази је био исти устав. Оно што се промијенило био је доминантни став међу босанскохерцеговачким

политичарима.

Одговор на непостизање напретка

С промјеном политичког окружења, међународна заједница је промијенила своју стратегију.

У првим годинама након рата, када је највећи дио међународних напора био усмјерен на надзирање правовремене имплементације основних аспеката Мировног споразума, као што су окончање ангажмана локалних војних снага, повратак избјеглица, слобода кретања и слично, међународна заједница је прихватила директан приступ. ОНР је интервенисао свакодневно како би рјешавао спорове и осигурао окружење у којем се локални политички систем може консолидовати.

Када су ријешена најхитнија послеријатна војна питања и када је окончан велики дио програма реконструкције инфраструктуре, пажња је усмјерена на осигурање потпуног функционисања и самоодрживости домаћих политичких и административних структура.

У овој фази, босанскохерцеговачке политичке странке, укључујући и странке које су тренутно на власти, међусобно су сарађивале како би осигурале функционисање независне Централне банке која је омогућила Босни и Херцеговини да има једну од најстабилнијих монета у југоисточној Европи, успоставиле Оружане снаге БиХ чије су јединице сада у мировним мисијама у свијету и увеле најмодернији систем индиректног опорезивања.

Ово су само три велика успјеха из тог периода.

Када је успостављен овај образац на основу којег су постизани успјеси, међународна заједница је почела да преноси надлежност на босанскохерцеговачке власти.

Резултати овог преноса надлежности нису увијек били позитивни. Политичке размирице погоршале су економску кризу, а то је проузроковало повећање стопе криминала и корупције.

Међународна заједница покушавала је да пронађе начин за рјешавање проблема везаних за непостизање напретка.

На примјер, Канцеларија специјалног представника ЕУ одвојена је од Канцеларије високог представника, а скоро сва енергија међународне заједнице уложена је у интензивирање присуства Европске уније у БиХ.

Но, још увијек нема континуираног напретка.

На сцени смо имали хроничну немогућност или неспремност домаћих власти да почну с имплементацијом обимног плана реформи које је потребно спровести прије него што земља може да постане чланица Европске уније.

Неки тврде да је за такву ситуацију у потпуности крив систем. Са свим сигурносним механизмима који су уграђени у дејтонску структуру власти, немогуће је осигурати сагласност око било којег политичког питања, а посебно осигурати његову имплементацију.

Иако је тачно да дејтонска структура власти пружа бројне могућности блокаде за оне који не желе да систем функционише, био је један период, као што сам то раније споменуо, у којем су босанскохерцеговачки лидери постизали напредак у оквиру дејтонског система.

Дакле, наравно да у систему постоје проблеми и да би за четири милиона људи у овој земљи било боље да се ти проблеми рјешавају, али суштински проблем није у Дејтону него у политичким лидерима који не желе да омогуће функционисање тог система.

Рјешавање проблема нефункционалних власти

Током протеклих мјесеци грађани су изашли на улице како би изразили своје незадовољство због неефикасности власти и због корупције.

Грађани из свих сфера живота и у свим дијеловима земље

захтијевају транспарентне и мање растрошне власти и већа улагања у запошљавање, образовање и јавне службе.

Грађани не траже нови устав.

Грађани траже да њихови лидери раде посао за који су их изабрали.

Они не захтијевају заштиту за конститутивне народе.

Они захтијевају боље стање за све грађане.

Грађани узимају у своје руке посао поправке нефункционалне власти.

Тамо гдје политичари нису извршавали дужности које су им дате, грађани су попунили празнину.

Тамо гдје страначки представници нису преузели одговорност за будућност ове земље – ушли су грађани да с пуним правом узму ствари у своје руке.

Ово је дуго очекивани развој догађаја који би могао помоћи да се изађе из застоја који блокира напредак већ скоро два изборна циклуса.

Коначни демократски ауторитет

Понекад ме питају зашто не користим овлаштења која су дата мојој канцеларији за смјену политичара који опструишу вршење власти и доношење закона који ће покренути економију и почети обуздавати криминал и корупцију.

Мој одговор је да већ постоје институције БиХ које могу и које морају то да ураде. Моја канцеларија свакодневно сарађује с партнерима из БиХ да се пружи подршка кључним институцијама и приволе политички представници да учине то исто.

Ја вјерујем да ће тај посао бити много ефикаснији ако га подрже и сами грађани. Зато сам толико охрабрен новом одлучношћу народа Босне и Херцеговине.

Већ превише дуго њихови лидери им пружају лоше услуге. Нема разлога да то трпе у тишини.

Притисак народа је већ довео до неких малих промјена, а пленуми који су организовани у разним градовима поставили су нове стандарде за конструктиван и транспарентан политички дискурс.

Вјерујем да се од сада па до избора још тога може урадити – а у октобру, наравно, људи ће још једном имати прилику да употребе свој коначни ауторитет у демократском друштву.

Људи захтијевају да њихови лидери учине несавршен систем функционалним. Тај систем је био функционалан у прошлости и може бити функционалан поново. Нема сумње да се систем може унаприједити путем уставних измјена – али у међувремену, он се мора учинити функционалним.

Превише је људи без посла, превише је бескућника, превише је оних који не знају како прехранити своје породице или гдје ће наћи новац да плате режије – а ова ужасна ситуација може се почети рјешавати брзо ако политичари буду слушали народ. Још има времена од сада до октобра да се донесу закони који ће помоћи да се покрене економија ове земље. Још има времена да се пружи ефикасна подршка институцијама које су основане за борбу против криминала и корупције.

Нова одлучност грађанског друштва даје нам разлога да се надамо да политички лидери неће још дуго игнорисати захтјеве властитих бирача.

А сада бих радо дао ријеч другима да чујемо и друга мишљења.